HÖGSTA DOMSTOLENS
DOM

Mål nr
meddelad i Stockholm den 13 november 2026 T 2214-26

PARTER

Klagande

U.J.

Ombud: Advokat M.N.

Motpart

F.O.

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2025-09-26 i mål B 3279-25

_____

Besöksadress
Riddarhustorget 8

Telefon
08-561 666 00

Öppettider
måndag–fredag
08:45–12:00
13:15–15:00

Postadress
Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

E-post
hogsta.domstolen@dom.se

Webbplats
www.hogstadomstolen.se

DOMSLUT

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

U.J. har yrkat att Högsta domstolen ska återförvisa målet till hovrätten för behandling av skadeståndsfrågan.

F.O. har inte yttrat sig.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. U.J. åtalades för olaga hot och sexuellt ofredande. Brotten var riktade mot målsäganden F.O. som framställde ett enskilt anspråk om 23 100 kr, varav 20 000 kr för kränkning och 3 100 kr för sveda och värk.

2. U.J. förnekade brott och bestred med hänsyn till inställningen i skuldfrågan det enskilda anspråket.

3. Tingsrätten dömde U.J. för brotten till villkorlig dom och böter samt förpliktade honom att betala skadestånd till målsäganden med 15 000 kr för kränkning. Yrkandet om sveda och värk avslogs.

4. U.J. överklagade, genom sin offentlige försvarare, domen och yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalet. Något yrkande i skadeståndsdelen framställdes inte. Enbart Åklagarmyndigheten angavs som motpart.

5. Som grund för överklagandet anfördes i huvudsak att tingsrätten hade gjort en felaktig bedömning av vad som förevarit mellan parterna samt att det saknades bevis för att U.J. hade begått några brottsliga gärningar. Skadeståndet berördes inte i överklagandet.

Dok.Id 375552

6. Hovrätten bedömde att målet kunde avgöras på handlingarna och förelade därför parterna, det vill säga åklagaren och U.J., att skriftligen slutföra sin talan. I slutskriften kommenterade försvararen endast de påstådda brotten och nämnde inte något om skadeståndet.

7. Hovrätten har därefter i en dom på handlingarna ändrat tingsrättens dom och frikänt U.J. från åtalet. Någon ändring i skadeståndsdelen har inte gjorts och frågan har inte heller berörts i domen. Målsäganden togs inte upp som part.

8. U.J. har överklagat hovrättens dom och gjort gällande att hans överklagande till hovrätten omfattade även frågan om skadestånd. Han har anfört att hovrätten mot bakgrund av utgången i skuldfrågan borde ha ogillat skadeståndstalan och yrkat att målet därför ska återförvisas till hovrätten.

Frågan i målet

9. Frågan i målet är om ett överklagande som enligt ordalydelsen gällt endast skuldfrågan också kan antas omfatta ett utdömt skadestånd för kränkning.

Ramen för processen

10. Den som överklagar en tingsrätts dom i brottmål ska ange vilken del som överklagas och den ändring som yrkas. Klaganden ska vidare ange bland annat grunderna för överklagandet och i vilket avseende tingsrättens domskäl är oriktiga. Är överklagandet oklart eller ofullständigt i något av dessa avseenden ska hovrätten förelägga klaganden att avhjälpa bristen. (Jfr 51 kap. 4 och 7 §§ rättegångsbalken.)

11. Även om klaganden ges tillfälle att precisera sin talan kan en precisering efter klagotidens utgång inte leda till att ramen för processen

Dok.Id 375552

vidgas jämfört med vad som följer av det ursprungliga överklagandet (se t.ex. ”Vapenöverlämningen i Solna” NJA 2024 s. 309 p. 9).

12. De yrkanden som framställs i överklagandet sätter ramen för processen. Klaganden måste därför tydligt ange i vilka delar tingsrättens dom överklagas och vilka frågor han eller hon begär att hovrätten ska pröva.

13. I brottmål begränsar dock inte de yrkanden som framställs ramen för prövningen i högre rätt på samma sätt som i tvistemål. Detta följer av rättens officialprövningsskyldighet. Exempelvis anses hela ansvarsfrågan, med de begränsningar som följer av 51 kap. 23 a–25 §§ rättegångsbalken, vara uppe till prövning så snart någon del av ansvarsfrågan är överklagad.

14. Det sagda innebär att den som har överklagat med yrkande i någon ansvarsfråga i princip är oförhindrad att även efter överklagandetidens utgång framställa yrkanden i de övriga ansvarsfrågor som genom överklagandet har kommit under den högre rättens prövning. Förutom frågorna om skuld och påföljd hör till ansvarsfrågan även utvisning, förverkande och annan särskild rättsverkan av brott. Ett enskilt anspråk hör inte till ansvarsfrågan.

Något om praxis beträffande tolkning av överklaganden

15. Högsta domstolen har i flera avgöranden uttalat att ordalydelsen är en given utgångspunkt vid bedömningen av vad som omfattas av ett överklagande men att den inte under alla förhållanden kan vara utslagsgivande. Om det finns skäl att anta att klaganden kan ha menat något annat eller mer med sitt överklagande än vad som framgår av ordalydelsen ska domstolen försöka klarlägga vad klaganden vill. (Se t.ex. ”Överklagandet och näringsförbudet” NJA 2018 s. 1158 p. 9.)

Dok.Id 375552

16. I några fall har Högsta domstolen gjort bedömningen att frågor som på visst sätt är förbundna med en överklagad del av domen bör kunna anses inbegripna i överklagandet (se t.ex. ”Legislatios överklagande” NJA 2015 s. 846 om rättegångskostnader och ”Överklagandet och näringsförbudet” om näringsförbud; jfr också ”Överklagandet och skatten” NJA 1983 s. 567 om betalningsskyldighet enligt uppbördslagen i samband med brott).

17. Frågan om huruvida skadestånd omfattas av ett överklagande i skuldfrågan har prövats av Högsta domstolen i rättsfallet ”Överklagandet och skadeståndet I” NJA 1987 s. 965. Där uttalas att stor vikt måste fästas vid överklagandets ordalydelse och att enbart det förhållandet att det inte finns något rimligt skäl till att vid överklagandet inte också yrka ändring av den utdömda skadeståndsskyldigheten inte kan medföra att överklagandet, utan stöd i själva innehållet, ska anses innefatta ett ändringsyrkande även i skadeståndsdelen (jfr även NJA 2013 N 35, där Högsta domstolen ansåg att hovrätten hade gjort sig skyldig till rättegångsfel när den satte ned ett i tingsrätten utdömt skadestånd trots att något sådant yrkande inte hade framställts i hovrätten).

Enskilt anspråk i brottmål

18. Ett enskilt anspråk är i grunden att betrakta som ett dispositivt tvistemål som får föras i samband med åtal för brottet enligt bestämmelserna i 22 kap. rättegångsbalken. Ett sådant anspråk kan bestå av olika delar beroende på vilka skador brottet har orsakat. Det handlar främst om personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och kränkning.

19. Rätten till kränkningsersättning förutsätter att den skadegörande handlingen utgör brott (2 kap. 3 § skadeståndslagen). Bedömningen av ett sådant ersättningsanspråk har därmed ett nära samband med prövningen av den tilltalades skuld.

Dok.Id 375552

20. Detta samband kan dock inte i sig medföra att ett överklagande som enligt sin ordalydelse endast avser skuldfrågan också ska antas omfatta den utdömda kränkningsersättningen. För att en sådan bedömning ska kunna göras måste det finnas något stöd i överklagandets innehåll eller föreligga andra omständigheter som talar för att klagandens avsikt har varit att även angripa ersättningsfrågan (jfr ”Överklagandet och skadeståndet I”). Att i detta hänseende särbehandla kränkningsersättning i förhållande till andra typer av skadestånd skulle riskera att skapa tolkningssvårigheter och inkonsekvenser när det utdömda skadeståndet består av flera olika delar, vilket ofta är fallet.

21. Det finns dessutom skäl att ta hänsyn till de negativa konsekvenser som en generös tolkning till den tilltalades förmån kan få för målsäganden. Exempelvis kan målsäganden ha avstått från att själv överklaga domen eftersom den tilltalades överklagande, enligt dess ordalydelse, framstått som begränsat till skuldfrågan.

22. Sammantaget framstår det som ett rimligt och ändamålsenligt krav att en tilltalad tydligt anger om han eller hon överklagar skadeståndsdelen i ett brottmål, särskilt med beaktande av det enskilda anspråkets dispositiva karaktär inom ramen för brottmålsprocessen. Om överklagandet är oklart i detta hänseende ankommer det på hovrätten att utreda vad klaganden har avsett.

Bedömningen i detta fall

23. U.J.s överklagandeskrift till hovrätten innehåller inte något annat ändringsyrkande än att åtalet ska ogillas. Endast Åklagarmyndigheten har satts upp som motpart.

Dok.Id 375552

24. Innehållet i överklagandeskriften ger inte stöd för att avsikten har varit att angripa även skadeståndsfrågan. Inte heller finns det någon annan omständighet som talar för att så var fallet.

25. Det förhållandet att det är svårt att se något rimligt skäl för U.J. att inte överklaga det utdömda skadeståndet är inte tillräckligt för slutsatsen att hans ändringsyrkande i hovrätten omfattade även skadeståndet.

26. Eftersom överklagandet inte varit oklart har det saknats skyldighet för hovrätten att förelägga U.J. att förtydliga sin talan.

27. Överklagandet ska därför avslås.

_____

I avgörandet har deltagit justitieråden Petter Asp (skiljaktig), Johan Danelius, Margareta Brattström, Katrin Hollunger Wågnert (referent, skiljaktig) och Erik Lindberg.
Föredragande har varit justitiesekreteraren Martin Larrosa Pardo.

Dok.Id 375552

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Petter Asp och Katrin Hollunger Wågnert (referent) är skiljaktiga och anför följande.

Av Högsta domstolens praxis framgår att ett överklagande som innehåller ett yrkande om en ogillande dom i ett brottmål, och som till sin ordalydelse alls inte berör en viss anknuten fråga, ändå kan vara att förstå så att det omfattar den anknutna frågan (jfr ”Överklagandet och skatten” NJA 1983 s. 567 där ett yrkande om ogillande dom i brottmålet ansågs omfatta frågan om betalningsskyldighet enligt uppbördslagen och ”Överklagandet och näringsförbudet” NJA 2018 s. 1158 där ett yrkande om ogillande dom i brottmålet ansågs omfatta också frågan om näringsförbud).

En striktare bedömning har gjorts i ”Överklagandet och skadeståndet I” NJA 1987 s. 965. I avgörandet uttalar Högsta domstolen att enbart det förhållandet att det inte finns något rimligt skäl till att vid överklagande i skuldfrågan inte också yrka ändring av den ålagda skadeståndsskyldigheten inte kan medföra att överklagandet, utan stöd i själva innehållet, kan anses innefatta ett ändringsyrkande även i skadeståndsdelen. Uttalandet kan dock inte anses hindra att sådana rimlighetshänsyn, vid en sammantagen bedömning, kan tillmätas viss betydelse (jfr ”Det otydliga medgivandet” NJA 1976 s. 504).

Det bör också noteras *dels* att yrkandet i ”Överklagandet och skadeståndet I” var formulerat så att det tog sikte på justeringar i brottmålsdelen – att brottet skulle rubriceras som ett brott av normalgraden (i stället för grovt brott) och att påföljden skulle lindras – *dels* att det måste anses ha skett en viss rättsutveckling i tiden efter rättsfallet.

Dok.Id 375552

Högsta domstolen har sålunda i sin senare praxis tydliggjort att överrätten, om det finns skäl för att anta att klaganden kan ha menat något annat eller mer med sitt överklagande än vad som framgår av ordalagen, ska försöka klarlägga vad klaganden vill. Det sagda gäller även om ordalagen i och för sig är klara. Skulle klaganden ha formulerat sig oklart måste domstolen redan av det skälet försöka reda ut vad klaganden menar. (Se NJA 2015 s. 846 ”Legislatios överklagande” och ”Överklagandet och näringsförbudet”.)

I det nu aktuella målet är fråga om skadestånd i form av kränkningsersättning. Skuldfrågan och frågan om rätten till kränkningsersättning har ett mycket nära samband (vilket återspeglas bl.a. i att kränkningsersättning utgår bara vid brott, i att målsägandens skadeståndstalan byggde på att den tilltalade fälldes till ansvar och i att U.J. i tingsrätten bestred skadeståndsskyldighet just med hänvisning till sin inställning i skuldfrågan). Därutöver har det, såvitt framkommit, inte funnits något rimligt skäl för U.J. att inte yrka ändring även i frågan om skadestånd.

Det har mot denna bakgrund funnits skäl att anta att klaganden kan ha menat något annat eller mer med sitt överklagande än vad som framgick av ordalagen. Hovrätten borde därför ha försökt klarlägga överklagandets innebörd.

Vid denna bedömning ska målet visas åter till hovrätten för fortsatt handläggning.

_____

Dok.Id 375552